

Հ.Ա.ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

ԸՆԿՈՒԹԵՍԻՆ

ԵՎ ՆՐԱ
ԱՃՐՈՎԵՐԻ ԱՐԿԱՆ

ԱՃՐՈՎԵՐԻ ԱՐԿԱՆ

ՀԱՅԱՆԱՌ ՍՍՀ ԳՅՈՒՂԱՏԵՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹՅՈՒՆ
ԳՅՈՒՂԱՏԵՏԵՍՈՎԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԳԼԵԱՎՈՐ ՇԱՐԳՈՒԹՅՈՒՆ

Հ. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

ԸՆԿՈՒԶԵՆԻՆ ԵՎ ՆՐԱ ԱԳՐՈՏԵԽՆԻԿԱՆ

ՀԱՅ ԳՅՈՒՂԱՏԵՏԵՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԳՅՈՒՂԱՏԵՏԵՍՈՎԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ
ԳԼԵԱՎՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՄԱՆԱԳՈՒԹՅՈՒՆ

ԸՆԿՈՒԶԵՆՈՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ծեկուզենին դարավոր կուզտուրա է և բազմատեսակ պըտ-
դառու բույսերի շարժում բավական կարեւոր ու գնահատելի տեղ
է գրավում: Հասուն պտուղներն իրենցից ներկայացնում են շա-
փազանց արժեքավոր և մարդու համար օգտակար անեղանչութ-
որովհետև պարունակում են մի շարք կարեւոր նյութեր: Ազ-
պես՝ ընկուզենու պտղի միջուկը պարունակում է միեւն 75%
յուղ, 18—20% սպիտակուցներ, մինչև 15%¹ ածխացրեր, A և
B վիտամիններ և բավականաշատ հեղտ յուրացվող հանքա-
յին աղեր:

Պտղի միջուկը կալորիականության տևակետից ամե-
նաբարձրն է համարվում մյուս ընկուզապտուղների մեջ, նա-
դերազանցում է ցորենի հացին 3 անգամ, կարտոֆիլին՝ 7
անգամ, կովի կաթին՝ 10 անգամ և այլն:

Նշված է, որ մարդու կալորիաների օրական պահանջը
կարող է բավարարել ընկույզի 400 գր միջուկը:

Միջուկը գործադրում են նաև հրուշակեղենի արդյունա-
բերության մեջ, որտեղ նա կարևորագույն և արժեքավոր
հումքերից մեկն է: որպես խորիզ օգտագործում են տորտերի,
հալվայի և գունազան այլ թխվածքեղենի պատրաստման
համար:

Անգրկովկասի ժողովուրդները ընկույզի միջուկը ազա-
ցած (մանրացրած) վիճակում խառնելով մեղրի հետ, պատ-
րաստում են դողինախ, կամ թե միջուկի, խաղողի հյութի և

ՀԱՎԱՐԱԿ ԱԳԱՋԱՆՈՎԻՉ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ
**ГРЕЦКИЙ ОРЕХ И ЕГО
АГРОТЕХНИКА**
(На армянском языке)
Ереван, 1959

ալյուրի խառնուրդից պատրաստում են սուզովս: Բացի այդ պատրաստում են ալանի, գեղձի կորիզը հանելով և տեղը մանրացրած միջուկ լցնելու եղանակով:

Ընկույզի միջուկն օգտագործվում է նաև որպես հոմք՝ յուղ ստանալու համար: Մեկ ցենտներ միջուկից տաք եղանակով մամլելու միջոցով ստացվում է 50—60%, իսկ սառը եղանակով 30—40%: յուղ:

Ընկույզի միջուկից ստացված յուղը լայն կերպով գործադրում են տեխնիկական նպատակների համար, նրանցից պատրաստում են յուղաներկ, լաք, քիմիական տուշ, տպագրելու թանաք, բարձր որակի օճառներ և այլն: Պարփյումերիայում օգտագործում են նրանից բարձրարժեք եթերային յուղեր հանելու համար:

Ընկույզենու պտուղները խակ (շասունացած) վիճակում օգտագործում են կոնսերվի արդյունաբերության մեջ, նրանցից պատրաստում են մուրաբա:

Ընկույզենու բնափայտը թեթևէ, բայց ամուր և գիմացելու: Այն օգտագործում են տնային լավորակ կահկարասիներ և այլ ատաղձագործական պարագաներ պատրաստելու համար: Բնափայտն ունի այն խոշոր առավելությունը, որ լավ է հղկվում, չորանալուց հետո չի ճաքճիլում, չի փշանում և տեսքը չի կորցնում: Այդ է պատճառը, որ նրանից պատրաստած պահարանները, սեղանները և այլ կահկարասիները գնահատվում են որպես ամենաթանկարժեք իրեր:

Վերը նշված արժանիքներից բացի, ընկույզենու կեղեր և պտղի կանաչ պատյանը պարունակում են մինչև 25% ղարաղանյութեր, որոնք օգտագործում են կաշիներ դարադելու և բրդյա գործվածքներ ներկելու համար:

ԸՆԿՈՒՅԶԵՆՈՒ ՀԱՍԱՌՈՏ ԲՈՒՍԱԲԱՆԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ընկույզենին բավական խոշոր ծառ է՝ 15—20 մետր բարձրությամբ, մինչև 3 մետր տրամագծով, խիստ լայնատարած գմբեթածե պսակով: Երբեմն անտառներում պատահում են առանձին ծառեր, որոնք ունենում են շատ բարձրուն, վեր ձգված պսակ և վերջինիս բարձրությունը հասնում է մինչև 30 մ:

Սառի բնի և կողային ճյուղերի կեղեր բավական հասած, ըստ որում մեծահասակների մոտ նրանց գույնը լինում է՝ մուգ մոխրագույն, իսկ երիտասարդների մոտ՝ սպիտակ մոխրագույն:

Ընկույզենու ծառերն ունեն խոշոր, մուգ կանաչ գույնի տերևներ, որոնք ուշ աշնանը թափվում են: Տերևները՝ բարդ են, բազկացած 7—9 տերևկներից, որոնք դասավորված են լինում հակագիր ձևով, կենսու փետրածև եղանակով:

Միամյա սերմնաբույսերի մոտ տերևների եղբերը լինում են ատամնավոր: Բարդ տերևի գագաթնային տերևկեր տարրերվում է մյուսներից թե մեծությամբ և թե ձևով:

Ընկույզենին միատեսն բույս է և ունի միասեռ ծաղիկներ: Արական ծաղիկները խմբված են երկար, բազմածաղիկծոցային կամպիկներով, որոնք լինում են նախորդ տարին ձյուղերի վրա: Իգական ծաղիկները՝ մեկական են, կամ թե մի քանիսը նստած մեկ տեղ, իգական ծաղիկները լինում են երիտասարդ ճյուղերի ծայրերին:

Պտուղը ընկույզ է, արտաքինից շրջապատված տարբեր հաստության կանաչ պտղապատճեներով, վերջինս հասունանալուց ճաքճիլում է և ընկույզը դուրս ընկնում:

Պտղի միջուկը տեղավորված է զանազան ձեր և հաստության կեղերի մեջ, որի մակերեսը ծածկված է գորշագույն թագանթով:

Տարբեր սորակերի պտուղների կեղերը տարբեր հաստության է լինում: Միջուկը նստած է լինում կեղերի մեջ, որը

բնափայտային միջնապատի միջնցով բաժանվում է երես մասի:

Ընկուզենին ունի առանցքային իլիկաձև, ուժեղ զարգացած գիշային ճյուղավորությամբ արմատ, որն արտաքինից պատկած է մուգ, խիտ մաշկով:

ԸՆԿՈՒԶԵՆՈՒ ԲԻՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԱՌԱՋՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ընկուզենին պատկանում է արագ աճող պտղատու տեսակներին: Առանձինապես արագ է աճում երիտասարդ հասկում: Ֆանքի առաջին տարում սերմնարտւյանը կարող են ունենալ 30—50 սմ բարձրություն, իսկ 6 տարեկան ծառերը մինչև 4 մետր: Ամենաուժեղ աճ ունենում են մինչև 15—20 տարեկան հասակը, որից հետո առաջնահարար աճը սկսում է գանդաղել:

Ընկուզենին ունի հզոր, խորը տարածվող ուժեղ արմատային սիստեմ, որը հարավորություն է տալիս նրան աճելու շրույժին պայմաններում: Կողային արմատները լինում են երկար, չառ ճյուղավորված և տարածվում են հողի մակերսին մոռ հորիզոնական դրույթամբ:

Մառք բավականաշատի երկարակյաց է, ապրում է 200—300 տարի, ծաղկում է 10—12, իսկ պատվաստվածները 8—10 տարեկան հասակում, որոց ձևեր ծաղկում են 15—20 տարուց հետո: Մաղկումը տեղի է ունենում ապրիլի վերջերին կամ մայիսի առաջին կեսին՝ տերևները բացվելուց առաջ կամ երբ այն սկսում է բացվել: Սրական և իդական ծաղիկները թիտամանակ չեն բացվում, երեմն արական ծաղիկները բացվում են մի քանի օր առաջ (7—8 օր), քանի իդականները և ընդհակառակը: Եինում են առանձին ծառեր, որոնց արական և իդական ծաղիկները միաժամանակ են բացվում, նման երեսվթիք կապված է առանձին ձևերի առանձնահատկությունների և առաջա եղանակի հետ:

Ընկուզենին համարվում է որպիս խալածե փոշոտվուց

բույս, բայց երեմն պատահում է, որ առանձին աճած ծառեր հաջող ինքնափոշութվամ են և բարձր զերք են տալիս:

Մաղկման տևողությունը կախված է արտաքին պայմաններից, մեկ ծառի կատվիկների (արական) ծաղկումը կառող է շարունակվել մինչև 14 օր:

Ընկուզենու մոռ պարբերականություն չի նկատվում, նա ամեն տարի ծաղկում է և պտղաբերում: Մասի հասակը մեծանալու հետ միասին ավելանում է նաև ծաղիկների քանակը, հետևապես բարձրանում է նաև նրա բերքատվությունը:

Համեմատաբար ցրտագիմացկուն բույս է, կարողանում է դիմանալ մինչև 25 աստիճան ցրտերին, դրանից ցածր շերմաստիճան լինելու դեպքում ցրտահարվում են 1—2 և ավելի տարեկան ճյուղերը: Նման դեպքերում անհրաժեշտ է կարել և հեռացնել շորացած ճյուղերը՝ նոր պտղաճյուղեր հիմնադրելու և բերքատվությունը վերականգնելու համար:

Ընկուզենին շատ է տուժում ցրտերից գարնանը՝ ծաղկման շրջանում, երբ շերմաստիճանի անկում է տեղի ունենում: Մաղկիները՝ 1-ից մինչև 3 աստիճանի տակ կարող են ցրտահարվել, իսկ մատղաշ շիվերը՝ 4-ից—5 աստիճանի տակ:

Ընկուզենին բազմանում է սերմերով և պատվաստի միջոցով: Սերմերով բազմացումը դոյլություն է ունեցել շատ փաղ ժամանակներից և ներկայումս էլ այն շարունակվում է: Ժողովուրդը լավագույն սերմեր ընտրելով և այն ցանելով, ստացել է ընկուզենու բազմադարձ ձևեր, որոնք իրարից տարբերվում են առանձին հատկանիշներով:

Սերմերով բազմացումը հասարակ, մասսայական ձև է և այն հեշտ է կատարվում: Սակայն պետք է նկատի ունենալ, որ սերմերով բազմացման ժամանակ շատ դեպքերում ստացված ծառերը չեն պահպանում իրենց ծնողների հատկանիշները, նրանք ուշ են սկսում պտղաբերել, հաճախ բերքատվությունը լինում է ցածր և պտղուներն անորակ: Բայց յինում են դեպքեր, որ որոշ ձևեր, սերմերով բազմացման ժամանակ բավական լավ են պահպանում իրենց առանձին հատկությունները, նույնիսկ որոշ դեպքերում նրանք տալիս

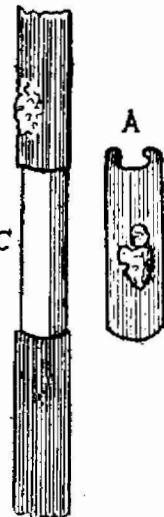
են նոր, ավելի բարձրորակ պատուղներով ձևերու Այս կարեսը հանգամանքը հաշվի առնելով, ցանքի համար ալետք է ընտրել լավագույն ձևեր, որոնց պատուղները աշքի են ընկնում՝ բարձր որակով, յուղայնությամբ և կճեպի բարակությամբ:

Պատվաստի միջոցով ընկուղենու բազմացումը մեղ մոտ կատարվում է շատ հազվագյուտ դեպքում, որովհետեւ պատվաստները հաշող չեն կպցում: Այդ բացատրվում է նրանով, որ ընկուղենին ունի բավականաշատի հաստ կեղեւ և այն կտրելուց տալիս է դարձային հյութ, որը բացասարար է անդրադառնում պատվաստի համաճախ վրա:

Պատվաստ կատարում են սովորաբար այն ժմումանակ, երբ հայտնաբերում են այնպիսի ծառեր, որոնք ունեն լավ հատկանիշներ և ցանկանում են այդ հատկանիշները ամրապնդել նոր սերունդներում:

Ընկուղենին պատվաստում են մի քանի եղանակով, աւմենատարածվածը «օղակածե» պատվաստն է (Օցուլիրօքա ՃՅՈԿՈЙ), որը կաաարում են գարնանը աճող աշըռվ, կամ ամռան երկրորդ կեսին, քնած աշքով:

«Օղակածե» պատվաստը կատարում են հետևյալ ձեռվակ. ամռանը բույսերի երկրորդ ցույթաշարժության ժամանակ, կամ դարնանը, երբ արդեն բույսերի մեջ սկսվում է հյութաշարժությունը, սերմնաբույսի վրա օղակածե երկու կտրվածք են անում՝ մեկը մյուսից 3—4 սմ. Հետափորության վրա և ապա կեղեւը զդուշությամբ հանում: Բնարում են նույն հաստությամբ պատվաստացու և նրա կեղեւի հետ միասին նույն երկարությամբ մի կողմից բատ երկարության կտրելով օղակածե հանում և անմիջապես հաղցնում պատվաստայի կրտվածքին ու ամուր կապում:

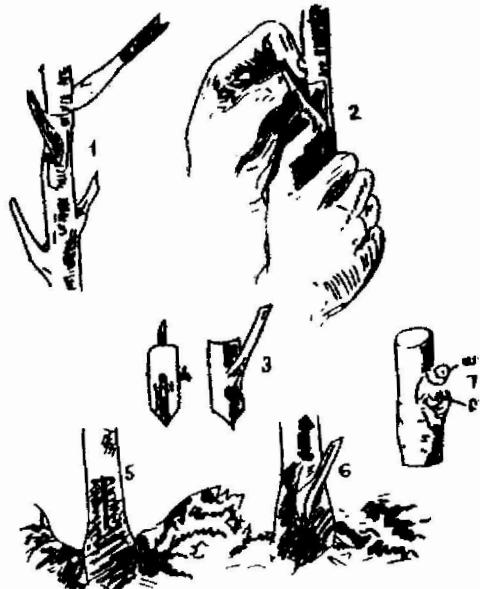
1. «Օղակածե» աշեանը հանում և անմիջապես հաղցնում պատվաստայի կրտվածքին ու ամուր կապում:

Զնայած պատվաստի այս եղանակը ապահովում է բարձր կպչողականությունը, բայց նրա կատարման տեխնիկան համեմատաբար դժվար է մյուսների համեմատությամբ և բացի այդ հնարավոր չէ մթերեւ մեծ քանակությամբ այնպիսի կտրոններ, որոնք ունենան նույն հաստությունը, ինչ պիսին ոմեն պատվաստակալները:

Գյուղատնտեսական գիտությունների թեկնածու Ա. Գրիգորյանը ընկուղենու պատվաստի փորձեր է դրեւ տարբեր եղանակով և եկել այս եղանակցության, որ պատվաստի ամենից լավ եղանակը ընկուղենու մեկ կամ երկու տարեկան սերմնաբույսերի արմատավզիկի վրա առանց բնափայտի կեղեւի վահանով աշքապատվաստ կատարելին է, քանի որ վերջինս տալիս է ավելի բարձր կպչողականություն քան փորձարկված մյուս եղանակները: Պատվաստի այս եղանակը նույնպես կատարվում է ամռանը՝ բույսերի երկրորդ հյութաշարժության ժամանակ: Այս եղանակով աշքապատվաստ կատարելու դեպքում նույնպես սերմնաբույսի վրա Տ-աձեկ կտրվածք են անում, ինչպես պաղատու մյուս տեսակները պատվաստելու ժամանակ, բայց կտրվածքը անում են ոչ թե բնի վրա, այլ արմատավզիկի վրա և պատվաստացուից աշքը հանում են մի քիչ այլ կերպ, այն է՝ կտրոնի վրայից հանվելիք աշքի շորջը 4—5 սմ երկարությամբ և 1,5 սմ լայնությամբ դանակի սուր ծայրով կտրվածք են անում, թողնելով ցածի մասից սեպածն ծայր, ապա աշքը աջ և ձախ թեթևակի շարժում, կեղեւը բնափայտից անջատելու համար, որից հետո կեղեւի վահանը աշքի հետ միասին զգուշությամբ հանում այնպես, որ նրա տակ եղած անոթաթելային խրձերը շվնասվեն: Նշված գործողությունը կատարելու հետո վահանիկը տեղավորում են սերմնաբույսի բացված կտրվածքի մեջ, լավ նստեցնում, հետո բացված կեղեւը բութ մատներով սեղմում դեպի աշքը և անմիջապես կապում:

ԸՆԿՈՒԶԵՆՈՒ ԲԵՐՔԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԲԵՐՔԱՏՎԱԲԸ

Ընկուզենին սկսում է պտղաբերել սովորաբար $10-12$ տարեկան հասակում, բայց լինում են առանձին ձեեր, որոնք ավելի ուշ են սկսում պտղաբերել՝ այն է $15-20$ տարեկան հասակում։ Ընկուզենու ծառը տսահճանաբար մեծանալով և որոշ հասակի հասնելով, զգալի շափով բարձրացնում է բերքատվությունը և մի առ ժամանակ պահպանում այն է բերքատվությունը և մի առ ժամանակ պահպանում այն, այնուհետև կամաց սկսում է իշնել բերքատվությունը։

Նկար 2.—Աչքապատվաստ կեղևի վաճանով առանց բնափայտի: 1. Կտրոնի վրա կեղևի կտրելու ձեր. 2. վաճանի հանելը. 3. կտրոնից հանված վաճանի տեսքը. 5. Դանակ կտրվածքի տեղը պատվաստակալի վրա. 6. վաճանը հաջրած պատվաստակալի կեղևի տակ. 7. տերեսակոթունի ծոցում եղած աշերե՝ ա) հիմնական, բ) պահեստային։

Ընկուզենին կարող է պտղաբերել 150 -ից մինչև 200 տարի, լավ խնամքի դեպքում նույնիսկ ավելի երկար տարիներ։

Մեկ ծառը միշտն հաշվով տալիս է $80-200$ կգ բերք։ Առանձին ծառերի, որոնք տնկված են հողակլիմայական միանգումայն բարենպաստ պայմաններում, լավ ագրոտեխնիկայի կիրառման դեպքում բերքատվությունը հասնում է $300-400$ և ավելի կտրոնի մասին բերքատվությունը կախված է նաև տնկման խոռոչությունից։ Խիտ տնկված ծառերը ավելի պակաս բերք են տալիս, քան նոսրերը։

Ընկուզենու տարրեր ձեերի պտուղների հասունացումը միաժամանակ չի սկսվում։ Որոշ ձեերի պտուղները հասունացնում են օգոստոս—սեպտեմբեր ամիսներին, իսկ մյուս ներին՝ հոկտեմբերին։

Բերքահավաքը սովորաբար սկսում էն այն ժամանակ, երբ պտուղների կանաչ պտղապատշաններն սկսում են ձարձրվել։

Գետք է ասել, որ միևնույն ծառի պտուղների պտղապատշանները միաժամանակ չեն ճաքճռում, այլ տարրերը ժամանակներում։ Շառի պսակի ծայրի դրսի կողմի ճյուղերի վրա եղած պտուղների կեղևներն ավելի շուտ են հասունանում ու ճաքճռում, քան ներսի ճյուղերի վրա եղած պտուղներինը։ Այդ հանգամանքը հաշվի առնելով, բերքահավաքը պետք է սկսել այն ժամանակ, երբ պտուղների մեծ մասի պտղապատշաններն արդեն լրիվ շափով բացվել են, իսկ մյուսները պատրաստվում են ճաքճռելու։

Բերքահավաքը կատարում են ճյուղերը բարակ փայտյան գողերով թափ տալով։ Վերջինս օգտագործելու ժամանակ պետք է շատ գգույշ լինել, որպեսզի միամյա կամ երկամյա ճյուղերը չկուրրատեն և ծառը հաշորդ տարվա բերքից շգրկեն։

Թափ տված բերքը պետք է անմիջապես հավաքել և տեսակավորել, ըստ որում այն պտուղները, որոնց պտղապատշանը հեշտովաճամք անջատվում է, այդպիսիք առանձնացնել և որևէ ծածկոցի (սարայի) տակ շորացնել։ Այն պտուղները, որոնց պտղապատշանը դժվարությամբ է, անջատվում, նրանց

պետք է առանձին ստվերութ տեղում 30—35 մմ հաստությամբ կույտ անել, որպեսզի չերժության տակ նրանք հասունանան ու պտղապատյանները հեշտությամբ բաժանվին պտղից:

Կալսերք պետք է շարունակ թիւկով խառնել, որպես
զերությունը շատ ըմբարձանա, ալբատես շատ տաքանալուց
պատուիների միջուկը կարող է զույնի հորդնել, սեանալ և փշա-
նար:

Պաղապատճանից անջառված պառուզները շրբացման
համար պետք է փոել 8—10 ոչ հաստության շերտով և այն
համար համար թիակով, որպեսզի շրբացնամը համա-
հանախակի խառնի թիակով, որպեսզի շրբացնամը համա-
հանախար կատարվի, այլապես վերին շերտի պառուզները
կարող են շուրջ չորսնալ, իսկ ներքեւի շերտինը բարերուսնել և
փշանալ: Չորացնելուց հետո անմիջապես պետք է պարկերի
մեջ լցնել և պահել շոր, յավ օդափոխող պահեստներում:
Արդեվլում է ընկուզը պահել շատ հաստ շերտով, փոփած
վիճակում, նման պայմտններում պահված պառուզները շուրջ
են փշանում, նրանց միջուկը մուշ դորջ դույն է ստանում,
կծղում է և կորցնում ծլոմակությունը:

ԸՆԿՈՒԶԵՆՈՒՄ ՄՃԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ՀԵՐԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԱՌ-ՈՒՄ

Հայկական ՍՍՌ-ում ընկուղենին տարածված է ցածրագիր և նախալեռնային շրջաններում, ծովի մակերեսույթից 600—1.800 մետր բարձրության վրա, իսկ պաշտպանված տեղերում, ինչպես, օբյեկտի, Սևանի հարավային տվիքի՝ 2.000 մետրի վրա:

Ընկույնեամբ հիմնականում մշակված է Աշտարակը, ու
Մեղրու, Ղափանի, Ալավերդու, Նոյեմբերյանի, Շամ-
տայքի, Մեղրու, Ղափանի, Ալավերդու, Իջևանի և այլ Հաջաննե-
ցագինի, Եղեգնաձորի, Աղիղը և կովի, Իջևանի և այլ Հաջաննե-
ցագինի, Եղեգնաձորի, Աղիղը և կովի,

Ներկայումս ընկուզենու տարածությունը սևսպուլիքա-
յում մոտավորապես կաղմում է 1.400 հեկտար, ընդորութ-
քերակշռող տարածությունը բերքատու ծառեր են.
Հայստանում ճշակվող ընկուզենիները բազմազան ձևեր

են Ներկայացնում, նրանք իրարից տարբերվում են ծառերի մորֆոլոգիական ու բիոլոգիական առանձնահատկություններով, ինչպես և պտղի մեծությամբ ու քաշով, կճեպի հաստությամբ, միջուկը կծենափից անշատվիլու հեշտությամբ, նրա թաղանթի գույնով, յուղային տոկոսով և այլն:

Ընկույզենու արժեքավոր ձևերից առանձնապես տարածված են Մեղրու, Սիսիանի, Ղափանի, Եղեգնաձորի, Աշտարակի և Կոտայքի շրջաններում։ Ընկույզենիները նշված շըրշաններում աշխի են ընկնում բարձր բներքատվությամբ և պտղի բարակ կճեպովով ու յուղայնության բարձր տոկոսով։

Մեսպուրիկայի վերը նշված զբշտները լայն հայրավորություններ ունեն ընկույզնու տարածություններն է՛լ ավելի քննդարձակելու համար, բայց պետք է ասել, որ մինչև 1957 թվականը այդ կարեռը և արժեքավոր կուլտուրայի գարզացման գործին անհրաժեշտ ուշադրություն չի դարձվել:

Ինչպէս պետական, այսպէս և կոլտնեսային տնկուաններօմ չեն աճեցվել անհրաժեշտ քանակությումը ընկողնուու տնկիներ և բողարքվել կոլտնեսություններին:

Արտադրության և աշխատավոր բնակչության հարատեածքը ներկայում հրամայական պահանջ է ներկայացնում էլեկտրական լայնացնելու բնկուզենու արածությունը:

Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետի 1957 թ. հուլիսի
3-ի §—202 «Կողմանակառ. թյուններում, սովորություններում և
անտառային տնտեսություններում ընկույզապղային կու-
տարաների տնկարիների տարածությունները լայնացնելու
մտսին» որոշումը մեծ վերիք է ստեղծում ընկույզենու պլան-
տացիաների ամենալայն գարգացման և ընդարձակման հա-
մար Այդ որոշումը քաղաքական և տնտեսական մեծ նշա-
նակություն ունի և ուստի ըլլագությայի կողմնակառությունների ու
սովորությունների առաջ վճռում է մեծ և պատասխանատու խնդիր:

Համաձայն նշված որոշմտն, Հայկական ՍՍՌ-ում 1958—1960 թթ. պետք է հիմնվեն 2.100 հեկտար ընկույնութանտարգիտական սրբազնություններում՝ 1.000 հեկտար, այդեպս բարձական սովորություններում 600 հեկտար և անուագին տնտեսություններում 500 հեկտար:

Հնկուզենու նոր պլանտացիաները հիմնավանում հիմնագիրն ան ձորերում, ճանապարհների, առօնների եղբերին և առանձին քարքարոս վայրերում, որտեղ վյուղատնտեսական այլ կուլտուրաներ չեն մշակվում:

Վերոհիշյալ որոշումը կենացգործերու հոգատակով ընթացիկ տարվա գարնանից, ինչպես պետական տնկարաններում, տյնպես և կուսանսություններում հիմնվել են լճկուգենու անկարաններ, որոնք ատրեցտարի պետք է լ' ավելի ընդարձակվեն՝ ոեսպուգլիկայում ընկուղենին տարուծելու հպատակուու:

ԸՆԿՈՒԶԵՆՈՒ ԲԱԶՄԱՑՈՒՄԸ

Հնկուզենին կարելի է բազմացնել սերմերով կամ պատվաստի միջոցով, բազմացման առաջին ձեր սեռական բազմացումն է, երկրորդը՝ վեգետատիվ:

Արդյունաբերտկան այգեգործության մեջ ընկուզենու բազմացումը պատվաստի եղանակով մեզ մոտ առայժմ չի ընդունված, որովհետեւ պատվաստելուց աւելիս է ցածր կաշողականություն։ Պատվաստով բազմացումը կարելի է կիրառել միմիայն այն դեպքում, երբ ցանկանում են բարձր արժեք ունեցող ձեեր բազմացնել և տարուծել:

Արդյունաբերական ընկուզենու այգիներ հիմնելու համար տնկիները բազմացնում են տնկարանում, որտեղ 2—3 արի հասուկ խնամք տանում նրանց նկատմամբ, հասցնում սահմանդարներին և այն տեղափոխում ու տնկում հիմնական անդում։

ՏՆԿԱՐԱՆԻ ՏԵՂԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Տնկարանի տեղի ընտրության ժամանակ պետք է հաշվի առնել հնակյալ կարևոր խնդիրները, հողային և կիմնական պայմանները, հողամասի դիրքը և թիքության ուղղությունը. ոռոգվող ջրով ապահովածությունը և ուժեղ քամիներից պաշտպանվածությունը։

Անհրաժեշտ է, որ տնկարանի հողամասն ունենա հարավարեմայան, հարավ, կամ հարավ-սրինյան թիքություն, լինի

հարթ, կամ 3—5° թիքություն ունենա: Այդպիսի հողամասերում բույսերն իրենց լավ են զգում և ցրտերից չեն տուժում։

Տնկարանի համար պետք է ընտրել սննդարար նլութերով հարուստ և խոր վարելաշերտ ոմեցող, թթվել հողեր, քանի որ տնկիները նման հողերում հաջող և արագ են աճում ու տալիս ևն ուժեղ արմատային սիստեմ։

Տնկարանի համար բավարար հողեր են համարվում հողմուստի բավանակաշափ հարուստ, ավագակավային և կավա-ավագային հողեր։

Պետք է խուսափել այն վայրերում տնկարաններ կտրմակերպելուց, ուր հողը ճահճային է, կամ խիստ բարքարուու է և շատ աղքատ։

ՏՆԿԱՐԱՆԻ ՀՈՂԱՄԱՍԻ ՆԱԽԱԳԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ

Տնկարանի համար առանձնացրած հողամասում, նախրան ցանք կատարելը, պետք է մի շարք նախապատրաստական աշխատանքներ տանել, այն է՝ մաքրել քարերից, թփուռներից, մացառներից և այլն։ Այնուհետև պետք է հողամասը ուղարատացնել օրգանական և հանքային պարարտանյութերով, որպեսզի տնկիները փարթամ աճեն և ունենան ուժեղ արմատային սիստեմ։

Որպես կանոն, մեկ հեկտար հողամասին պետք է տալ 40—60 տոննա գոմաղը։ Հանքային պարարտանյութերը տալու գեպքում օրգանական պարարտանյութերի քանակը պետք է կրծմատել 50 տոկոսով։ Օրգանական և հանքային պարարտանյութերը միատեղ տալու դեպքում, մեկ հեկտար հողամասին տրվում է 25—30 տոննա գոմաղը, 200—300 կգ սուպերֆոսֆատ և 100—150 կգ կալիում։ Պարարտանյութերը հողի մեջ են մտցնում վարի հեա միաժամանակ։

Եթե ցանքը կատարվելու է աշնանը, ապա վարը պետք է կատարել ամառվա վերջին 40—50 ամ խորությամբ, իսկ ցանքից մի քանի օր առաջ կրկնավարել, փոշիւլ ու հարթեցնել։ Գարնան ցանքը կատարելու դեպքում հողամասը պետք է աշնանից խոր ցրտահերթ կատարել և գարնանը կրկնավարել։

ՍԵՐՄԵՐԻ ՑԱՆՔԸ

Ընկույզնու սերմերի ցանքը կարելի է կատարել թե աշպահում և թե գարենը: Գարնանը ցանելու դեպքում սերմերը սում 0—5° Ծերմության տակ և ապա փետրվար ամսին պահովելու համար:

Ստրատիֆիկացիայի համար վերցնում են 3 մաս ժողով ավագ և մեկ մաս սերմ ու խնամքով խառնում իրար, խոնագ, 3—6° ջերմության պայմաններում:

Սերմեր շատ ցանելու դեպքում, նրանց ստրատիֆիկացիան կարելի է կատարել և խրամատներում: Խրամատի խոսքում վերցնում են 50—60 սմ, լայնությունը՝ 90—100 սմ, խոկ երկարությունը՝ սերմերի քանակից ենթագրված:

Խրամատները պատրաստում են բարձրագիր շոր տեղեգիվում և խրամատները պատրաստել բնակելի շենքերի և դեղերի մոտ, քանի որ միները կարող են սերմերը ոչնչացնել:

Խրամատի հատակին բարակ շերտով լցնում են ավագ, ապա վրայից սերմի և ավագի խառնուրդ՝ 35—40 սմ հասությամբ և ապա ծածկում 25—30 սմ հողաշերտով:

Արտադրական փորձերը ցույց են տվել, որ ֆնկուլենու սերմերը կարելի է ցանել գարնանը, առանց վաղօրոր ստրատիֆիկացիայի և նմթարկելու, միայն այս դեպքում սերմերը պահպակ է 8 օր պահել շրով լիքը տակառի մեջ և հանել ու

Փետք է ասել, որ աշնան ցանքը գարնան ցանքի նկատմամբ ունի մի շարք առավելություններ, այն է՝

ա) Սերմերը շեն պահպում ձմռան ընթացքում, որը բավական դժվար է.

բ) աշնանը տնտեսությունում աղաստ բանվորական ձեռներ շատ են լինում.

գ) սերմերը հողում մինչ գարուն մնալով, նրանց կճեպները վագ գարնանը հեշտությամբ են ճաքճպվում և պնդիչապես ծլում ու բույսերն արագ աճում են և մինչև շոգ եղանակներն սկսելը տալիս են 30—40 սմ խորը զնացող արմատներ:

Պետք է լրացնել, որ աշնան ցանքն ունի և բացառական կողմերը: Գարնանը շուտ ծիկլուց հետո կարող է ընդունաժմանի անկում տեղի ունենալ և ցրտահարել նորածիլ բույսերը, բացի այդ, աշնան ցանքերը երբեմն տուժում են կրծողներից, իսկ ձյունածածկի բացակալության դեպքում նաև աղվեսներից:

Աշնան ցանքը պետք է ավարտել կայուն ցրտարն ընկնելուց 25—30 օր առաջ, իսկ գարնանը, հենց որ հնարավոր է լինում դաշտում աշխատել և այն ավարտել 5—6 օրում: Պետք է ասել, որ գարնան ուշ ցանքած սերմերի ծլումը ձգգարգվում է և վրա համառ տաք եղանակները կարող են աղգիւ ծլունակության վրա:

Սերմերի ցանքը կատարում են ուղիղ շարքերով: Բույսերի նորմալ զարդացումը և միջարքային տարածությունների միեքնայական մշակությունն ապահովելու համար, շարքերի հեռավորությունը մեկը մյուսից վերցնում են 80—90 սմ, իսկ շարքերում սերմերը ցանում են 5—8 սմ խորությամբ բավական խիտ, ապա նրանց ծիկլերը նոսրացնում 15—20 սմ հեռավորության վրա: Պետք է աշխատել ցանելու ժամանակ սերմի սուր ծայրը դեպի վեր լինի, բույսի բունքը ուղիղ աճելու նպատակով:

Խնչպես աշնան, այնպես և գարնան ցանքի դեպքում, պետք է անմիջապես տնկարանն առատորեն շրել:

ՑԱՆՔԻ ԽՆԱՄՔԸ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ընկույզնին ցանքի առաջին տարին աճում է շատ գանդաղ, լավ խնամքի դեպքում նրա վերերկրյա մասը կարող է աճել 20—40 սմ, առանձնապես ուժեղ և աճում նրա իլիկաձև արմատը, որը հողի մեջ խորանում է մինչև 40—60 սմ: Ընկույզնին ուժեղ աճել սկսում է մինչև 150 սմ:

նից և վեգետացիայի վերջին նրա բումը համառում է մինչև 70 սմ, իսկ արմատը 80 սմ, արմատի ուժեղ աճման հետ միա-
սի տալիս է ճյուղավորումներ (երկրորդական արմատներ),

Հաշվի առնելով ընկուզենու նման դանդող աճը առաջին
տարին, անկարգանում նրան թողնում են նաև երկրորդ տա-
րին, որից հետո նոր միայն հանում, տեղափոխում և տրն-
կում հիմնական աեղում,

Ծնկարանում ընկուզենու նորմալ աճն ապահովելու հա-
մար հոգածասը հաճախակի քաղցանում և փխրեցնում են
հաշվով, որ այն միշտ փուփր և մոլախոտերից ազատ
մինակում լինի:

Միջարբային տարածություններում փխրեցնումը կատա-
րում են ձիու կուպիվատորով, իսկ շարքերում ձեռքի հողու-
րագով, Վերջինս պետք է կատարել շատ գգուշությամբ, որ-
պեսզի բույսերի բները չվնասվեն:

Միաժամանակ հողամասը պետք է հաճախակի շրել,
բույսերի ածեցողությունն առավելագույն շափով արա-
գացնելու համար պետք է պուային պարարտանյութերով

1—2 անգամ օժանդակ սնուցում տալ, յուրաքանչյուր ան-
գամ 30 կգ ներդրող սննդի նյութի հաշվով:
Ծնկուզենին անկարանում ձեավորում չի պահանջում,
ետեւապես և այդ ուղղությամբ ոչ մի աշխատանք չի առ-

Տնկիները ՀԱՆԵԼԸ ԵՎ ԹԱՂԵԼԸ

Ծնկուզենու անկիները մյուս պաղատու կուլառվաների
նման կարելի է հողից հանել և աշխանը և գարնանը: Աշխ-
անը տնկիները պետք է հանել այն ժամանակ, երբ նրանց աե-
նացել է:

Գարնանը հանելու դեպքում պետք է հանման աշխա-
տանքներն ավարակ մինչև անկիների բողոքների բացվելը:

Տնկիները հանում են տրակտորին կցվող հատուկ
անկահան (ՊՎ—2) գութանով, կամ թի ձեռքով՝ բահերի օդ-

Տնկիների հանումը բահով կատարվում է երկու հոգու
միջոցով, ըստ որում, շարքի մի կողմից, տնկիներից 35 սմ
հեռավորության վրա 35—40 սմ խորությամբ առու են գո-
րում, որից հետո աշխատող բանվորներից մեկը ձեռքով
բռնում է տունկը և թեքում դեպի առվի կողմն ու քիչ քաշում
իրեն: Այդ ժամանակ մյուս բանվորը, բահի սուր ծայրով
35—40 սմ վրա կտրում է արմատները, որից հետո առաջին
աշխատողը տունկն ամրողությամբ հանում է:

Հողից անկիները պետք է հանել շատ զգուշությամբ,
որպեսզի նրանց արմատները և մազարմատները չվնասվեն,
ինչպես և մեխանիկական վնասվածքներ չսատանան: Հիմնական
արմատների երկարությունը 3—5 սմ-ից պակաս չպետք է
լինի:

Տնկիները հանելուց հետո պետք է տեսակալորել և ան-
միշապես թաղել: Եթե այգետներում աշնանն են կատար-
վելու, այդ գեպում պետք է թեթևակի թաղել, իսկ եթե մնա-
լու են մինչև գարուն, պետք է թաղել շատ խնամքով, որ-
պեսզի ձմռան ընթացքում չցրտահարվեն:

Տնկիները թաղելու վայրը պետք է ընտրել բարձր տեղե-
րում հյուսիս արևմտյան կողմում, որոնք աշնան անձրևներից
ու գարնան հաշող ձյան զրերից չեն ողղովում, այդտեղ գար-
նանը բողոքները շուտ չեն բացվում և ստորերկրյա զրերի
կուտակում տեղի չի ունենում:

Տնկիները թաղելու համար փորում են 60 սմ խորու-
թյամբ և մեկ մետր լայնությամբ խրամատ, որի մի ափը թեք
է լինում, վերջինիս մեջ քիչ թեքությամբ դարսում են առաջին
շարք տնկիները, խոնավ հող լցնում արմատներին և բնի ստո-
րին մասում $\frac{1}{3}$ բարձրությամբ, ապա լավ ամրացնում, այն
հաշվով, որ դատարկ տարածություններ չմնան: Առաջին
շարքում գարսած տնկիները հողով ծածկելուց հետո, գար-
սում են երկրորդ շարքը, նույնպես հողով ծածկում և այսպիս
շարունակ:

Տնկիները թաղելուց հետո, եթե հողը չոր է, անպայման
պետք է դրել:

ԸՆԿՈՒԶԵՆՈՒ ՊԼԱՆՏԱՑԻԱՆԵՐԻ ՀԻՄՆՈՒՄԸ

ՏԵՂԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ընկուզենու պլանտացիա հիմնելու համար խոշոր նշանակվություն ունի հողամասի ընտրությունը։ Հողամասի ճիշտընտրությունից է կախված տնկարկների կանոնավոր աճը, նրանց հետագա բերքատվության չափը և պտուղների որակը, այդ իսկ պատճառով էլ հողամասի ընտրության գործին առանձնակի լուրջ ուշադրություն պետք է դարձնել։

Ընկուզենու պլանտացիայի համար պետք է առանձնացնել այնպիսի հողամաս, որն ունի հարավային կամ հարավարևմտյան թեքություն։ Պետք է ասել, որ նման թեքություն ունեցող հողերում տնկված ընկուզենու ծառերը փարթամ են աճում, ցրտերից առանձնապես շեն տուժում, ամեն տարի տալիս են կանոնավոր բերք և բարձր որակի պտուղներ։

Տեղի ընտրության հետ միասին պետք է լուծել նաև շրի հարցը և հողային պայմանները։ Հողամասն անպայման պետք է ապահովված լինի անհրաժեշտ քանակությամբ ջրով, այլապես ծառերը նորմալ շեն կարող աճել և կանոնավոր բերք տալ։

Ինչպես նշել ենք, ընկուզենին ունի խորը տարածվող ուժեղ սրմատացին սիստեմ, որը կարող է մինչև 2 մետր և ավելի խորությամբ տարածվել հողի շերտերում, այդ իսկ պատճառով առանձնացվելիք հողամասի հողաշերտը պետք է բավականաշատ հաստ լինի, սրակեսքի ծառերի արմատները կարողանան աղատորեն զարգանալ և խորը շերտից անհրաժեշտ սննդանութեր վերցնել։

Ընկուզենու պլանտացիաների համար դերագասելի են հզոր շերտ ունեցող, լավ ստրուկտուրա և սննդանութերի բավականաշատ պաշար ու խոնավություն պահպանելու բարձր ուժություն ունեցող հողեր։ Նման հողերում օդի և ջրի ֆափանցումը լավ է կատարվում, ըստ որում և ծառերը լավ են զարգանում և փարթամորեն աճում։

Հողամասի ընտրության ժամանակ առանձնակի ուշադրություն պետք է դարձնել ստորերկրյա ջրերի մակարդակի

բարձրությանը, քանի որ վերջինիս մոտիկությունը ուժեղ չափով ազդում է ծառերի արմատային սիստեմի կանոնավոր աճման վրա։ Ընդհանրապես ստորերկրյա ջրերը հողի մակերեսից ոչ պակաս, քան 2 մետր խոր պետք է լինեն, իսկ առանձին դեպքերում, պակաս խոնավություն ունեցող վայրերում միայն, թույլատրելի է 1,5 մետր խորությունը։

Խոշուն պտղատու մյուս աեսակների, այնպես և ընկուզենու պլանտացիայի համար յավագույն հողեր են համարվում անտառային սեածողերը, ավագակավային և կավաավազային կազմություն ունեցող ջրաթափանց հողերը։

ՀՈՂԱՄԱՍԻ ՆՍԽԱԳԱՏՐԱՄՏՈՒՄԸ

Ընկուզենու տնկարկների հաջող կպչողականության և նրանց նորմալ աճեցողության համար խոշոր և վճռական նշանակություն ունի հողի նախապատրաստումը։

Նախքան տնկումները կատարելը, հողամասը պետք է մաքրել քարերից, թփուտներից, ապա հարթեցնել և 40—50 մմ խորությամբ պլանտաց անել։

Հողամասը վարելու հետ միասին պետք է պարարտացնել որգանական և հանքային պարարտանյութերով, յուրաքանչյուր հեկտարին տալով 20—30 տոննա օրդանական և հանքային ներգործող նյութի հաշվով՝ ֆուֆոր 100—120 կգ և կայում 80—90 կգ։ Օրգանական և հանքային պարարտանյութերը նախօրոք պետք է իրար հետ խառնել և նոր միայն հող մտցնել։

Եթե տնկումները կատարվելու են աշնանը, այդ դեպքում հողամասը պետք է վարել տնկումներից 2 ամիս առաջ, իսկ գարնան տնկումների դեպքում, վարը պետք է կատարել աշնանից։

Մասսիվ հողամասեր չոմենալու դեպքում, եթե տնկումները կատարվելու են փոքր հողակտորներում, ինչպես օրինակ, ձորակներում կամ թե մեծ թեքության լանջերում, ճանապարհների եղբերին, գետերի ու ջրանարար առուների ափերին, որտեղ հնարավոր չեն վար կատարել, այդ դեպքում պետք է հավաքել քարերը և համապատասխան հեռավորության վրա

50—60 սմ խորությամբ և ոչ պակաս մեկ մետր տրամագծով փառեր փորել: Մանր կավային և քարքարոտ հողերում փոսերի խորությունը և լայնությունը ավելի շատ պետք է վերցնել:

Փոսեր փորելու ժամանակ, նրա վերին շերտի հողը պետք է մի կողմ լցնել, իսկ ստորին շերտի հողը՝ մյուս կողմը, այն նպատակով, որ ծառերը տնկելու ժամանակ վերին շերտի մշակված պարարտ հողը լցվի փոսի հիմքում տեղափոխված արմտաների վրա:

Ինչպես մասսիվ, այնպես և ոչ մասսիվ հողամասերում տնկումներ կատարելու դեպքում փոսեր փորելիս հեռավորությունը մեկը մյուսից պետք է վերցնել այնպես, որ ծառերը տնկելուց հետո նրանց պահեները առավելագույն աճեցողության դեպքում իրար շկալին: Սովորաբար մասսիվ հարթ հողամասերում տնկումները կատարում են շարքերով, բույսը բույսից 13 մետր հեռավորության վրա, իսկ սննդանյութերում հարուստ հողերում 14 կամ 15 մետր հեռավորության վրա:

Ճանապարհների եղբերին և մեծ թիրություն ունեցող լանջերում տնկումներ կատարելու դեպքում ծառերի հեռավարությունը մեկը մյուսից պետք է վերցնել 10 մետր, իսկ ձորերում և գետերի ափին պետք է ենել հողի դիրքից և ուղիղից:

ԾԱՌԵԲԻ ՏՆԿՈՒՄԸ

Ընկուզենին սովորաբար տնկում են 2 տարեկան հասակում, ընդհանրապես պետք է խուսափել 1 տարեկան հասակում տնկելուց, քանի որ տյն ստացին տարին տնկարանում քավականաշափ դանդաղ է աճում և ոմնենում է իլիկածն արմատ առանց ճյուղավորումների, որի պատճառով և տնկելուց հետ շատ քիչ տոկոսով է բռնում:

Ցածր կալողականություն է տարիս նաև 3 կամ 4 տարեկան ծառեր տնկելու դեպքում:

Տնկման ժամանակ լուրջ ուշադրություն պետք է դարձնել տնկանյափի որակի վրա, քանի որ վերջինից է կախվոծ կալողականությունը և հեաագա աճեցողությունը, արմատները պետք է ունենան ոչ պակաս երկու հիմնական ճյուղավորու-

թյուն, առանց մեխանիկական վնասվածքների ու հրվանդարյունների և երկարությունը 35 սմ՝ պակաս չպետք է լինի: Բունը պետք է լինի ուղիղ դիրքով և միանդամայի առջև վիճակում:

Տնկման ժամանակ վնասված արմատները պետք է ալյուսուր դանակով կամ մկրատով կտրել և հեռացնել մինչև առողջ մասը: Տնկիների գլխավոր արմատները 35 սմ-ից երկար լինելու դեպքում պետք է կտրել, իսկ մնացածներին բորբովին ձեռք չտալ: Արմատների կարճացումը բացառաբանվում է ազդում կալողականության վրա:

Սառերի տնկման ժամանակ նրանց արմատները չորացնումից առաջնօվելու, ինչպես նաև սննդարար նյութերի որոշ պաշար ստեղծելու նպատակով, պետք է արմատները ամրապնդար թաթախել տղբաշրի մեջ: Այդ նպատակի համար վերցնում են մեկ մաս գոմաղբ, երկու մաս հարուստ խոռոշող, առաջ ջրով շտափելու, մինչև որ սաացվում է թաթեր հետո:

Սառը տնկելուց առաջ փորված փոսն իր խորության կեսի շուրջով լցնում են հողի վերին պարարտ շերտով և ծառի արմատները տեղափորում են փոսի հողակույցների վրա և փոփոխ ու խոնաց հողը հետզհետե լցնում արմատների վրա:

Հողը լցնելու ժամանակ ծառը պետք է թիթեսկի շարժել և լինից վեր քաշել, որպեսզի արմատները լավ դասավորվեն և հոգի անցնի արմատների արանքները, այնուհետեւ հողը ուղիղ աճեցնի ամուր նստեցնում բաց տարտառ թյունները ծածկելու համար: Սառը խորը փորված հողամատում պետք է տնկել այնպիսի խորությամբ, որ նրա արմատնում պետք է տնկել այնպիսի խորությամբ, որի պետք է հողի մակերեսից 2—3 սմ ցածր լինի, որպեսզի հողը նստելուց հետո արմատավզիկը հավասարվի հողի մակերեսին, իսկ ոչ վարված, այլ միայն խոր փորված փոսերում պետք է արմատավզիկը 1—2 սմ բարձր լինի հողի մակերեսից:

Տնկումն ավարտելուց հետո, ծառերի բների շուրջն անմիջապես պետք է պատրաստել բաժակները և տուառուն շրել: Աշնան տնկած ծառերը ցրտահարությունից պաշտպանե-

լու համար անպայման պետք է 25—30 սմ բարձրությամբ
բռնից կատարել և բռնը փաթաթել ծղոտով, իսկ գարնանը
ետ տալ:

Ընկուզենու պլանտացիաների խնամքը և մշակությունը
կատարվում է այնպես, ինչպես պտղատու մյուս տեսակներինը:

Բ Ա Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ա Ւ Թ Յ Ո Ւ Խ

Ընկուզենու ժողովրդա-տնտեսական նշանակությունը	3
Ընկուզենու Համառոտ բուսաբանական նկարագրությունը	3
Ընկուզենու բիոլոգիական առանձնահատկությունները	6
Ընկուզենու բերքատվությունը և բերքահավաքը	10
Ընկուզենու մշակությունը և զարդացման հեռանկարները Հայկական	
Ընկուզենու մշակությունը և զարդացման հեռանկարները Հայկական	12
ՍՍԲՄ-ում	14
Ընկուզենու բազմացումը	14
Տնկարանի տեղի ընտրությունը	15
Տնկարանի Հողամասի նախապատրաստումը	18
Սերմերի ցանքը	17
Ցանքի խնամքը և մշակությունը	18
Տնկիները հանելը և թաղելը	20
Ընկուզենու պլանտացիաների հիմնումը, տեղի ընտրությունը	21
Հողամասի նախապատրաստումը	22
Շառերի տնկումը	

Խմբագիր՝ Հ. Դիլանյան
Տեխն. խմբագիր՝ Հ. Մանվելյան
Նկարիչ՝ Գ. Նուզարյան
Վերստուգող սրբագրիչ՝ Յ. Մանուկյան

Կ. 01454

Պատվեր 738

Տիպուտ 1000

Հանձնված է արտադրության 13/XII 1958 թ.

Ստորագրված է տպագրության 4/I 1959 թ.

Ժամանակը 84×108^{1/32}: Տպագրական 1,75 ժամով: Ծրատարակը. 0,8 մամուկ:

ՀԱՅՐ Կուկուրայի մինիստրության Գլխավորի Ռ տպարան,
Երևան, Կեռնելյանցի 8.